

Kujawsko 2
Pomorskie

3689

KATALOG PARKÓW WOJ. TORUNSKIEGO

K A M L A R K I

gm. Lisewo

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3689

BIBLIOTEKA
Zarząd Ochrony Zabytków i Zespołów Historycznych
ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 29-67-79

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

<p>Park, ogród, aleja, zieleni towarzysząca</p> <p>Rodzaj parku/ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, dworski, <u>miejski</u></p> <p>Czas powstania: II poł. XIX w.</p> <p>Forma stylowa: krajostrawny</p> <p>Wielkość: ok. 2,16 ha!</p>		<p>Nazwa: KAMLARKI</p> <p>Adres: gm. Lisewo</p> <p>Województwo: Toruń</p> <p>Użytkownicy: Młodzież</p>				
K R Y T E R I A		0	1	2	3	4
		zły	mierny	db	b. db	
A I. Wartości zabytkowe	Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego					
	1. Osie i ciągi kompozycji (relacja z architekturą)	+				
	2. Układ dróg	+				
	3. Stopień przetrwania starodrzewia		+			
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu			+		
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i malej architektury			+		
	II. Wartość układu przestrzennego					
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych	+				
	2. Wartość historyczna układu (dawność)		+			
	3. Wartość obiektów architektury			+		
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju	+				
	5. Wartości krajostrawne i estetyczne		+			
	III. Wartości tradycji historycznej (w sensie potencjonalnych walorów turystycznych)					
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	+				
	Wartości zabytkowe ogółem					9
B I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne	Wartości przyrodnicze i ekologiczne					
	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	+				
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody		+			
	3. Intensywność zadrzewienia	+				
	4. Stan zdrowotny drzewostanu			+		
	5. Znaczenie ekologiczne		+			
	Wartości przyrodnicze ogółem					4
Ogólna ocena obiektu					13	

Analizę sporządził:

Data:

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych — podać na odwrocie karty!

一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二、十三、十四、十五、十六、十七、十八、十九、二十、二十一、二十二、二十三、二十四、二十五、二十六、二十七、二十八、二十九、三十、三十一、三十二、三十三、三十四、三十五、三十六、三十七、三十八、三十九、四十、四十一、四十二、四十三、四十四、四十五、四十六、四十七、四十八、四十九、五十、五十一、五十二、五十三、五十四、五十五、五十六、五十七、五十八、五十九、六十、六十一、六十二、六十三、六十四、六十五、六十六、六十七、六十八、六十九、七十、七十一、七十二、七十三、七十四、七十五、七十六、七十七、七十八、七十九、八十、八十一、八十二、八十三、八十四、八十五、八十六、八十七、八十八、八十九、九十、九十一、九十二、九十三、九十四、九十五、九十六、九十七、九十八、九十九、一百。

- Warszawa, dnia 17 sierpnia 1983 r. doc.dr.hab. Longin Majdecki

P, P. Pracownie Konserwacji Zabytków
Oddział w Toruniu
Pracownia Dokumentacji Naukowo-Historycznej

PRAWA AUTORSKIE ZASTRZEŻONE

KATALOG PARKÓW WOJ. TORUŃSKIEGO

K A M L A R K I

gm. Lisewo

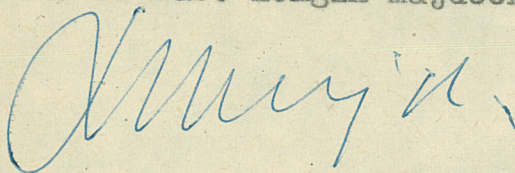
Zdjęcia: B. Horbaczewski

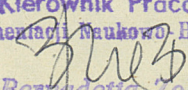
J. Chrostowska

Opracowanie: J. Chrostowska

Recenzent:

/ doc. dr hab. Longin Majdecki/

Kierownik Pracowni
Dokumentacji Naukowo-Historycznej

mgr Bernadetta Zobołowicz

Toruń 1983

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3689

METRYCZKA PARKU - OGRODU

Adres: Miejscowość /dzielnica/ ulica, nr posesji:		Gmina:	Województwo:
KAM LARK I		Lisewo	toruńskie
Nazwa parku:	aktualna:	dawna:	
Rodzaj parku i stan jego zachowania:			
park dworski - stan zachowania zły			
Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń:			Autor:
park krajobrazowy z II połowy XIX wieku			nieznany
Powierzchnia parku:	Ogółem ha:	w tym wód w ha	Istniejące budynki: 1. O wartościach użytkowych:
	ok. 2, 16 ha	ok. 0,12	dwór z pocz. XX wieku
Nr i data rejestru parku-ogrodu:	6a. Opinia komisji Kons.	Inne :	
7. Użytkownicy obiektu:			
Państwowy Fundusz Ziemi			
Istniejące dokumentacje:		1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy:	
/data i autor/ :		w skali 1:1000 wyk. w 1977 roku przez	
		Woj. Biuro Geodezji i Ter. Rolnych w Toruniu	
3. Studia historyczne.		4. Założenia techniczno-ekonomiczne:	
Skrócona dokumentacja hist. dworu, 1981 rok, autor - H. Wieczorkiewicz		5. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy:	
Pracownia Państw. Rezerwy		Metrykę sporządził:	
Bogdanów		Jolanta Chrostowska - 1983 rok	

S p i s t r e ś c i

- I. Krótka analiza historyczna
 - 1. Źródła do dziejów parku
 - 2. Historia dóbr
- II. Charakterystyka stanu istniejącego
 - 1. Układ przestrzenny
 - 2. Inwentaryzacja zadrzewienia
 - 3. Stan zachowania obiektu
- III. Wnioski
- IV. Przypisy
- V. Spis ilustracji

I. KRÓTKA ANALIZA HISTORYCZNA

1. Źródła do dziejów parku

Dla potrzeb dokumentacji historycznej dworu wykonanej w P.P. PKZ Toruń w 1983 roku wykonano pełną kwerendę archiwalną.

Poszukiwano bez rezultatu materiałów na temat obiektu w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, w Archiwach Państwowych w Bydgoszczy, Gdańsku i Toruniu oraz w Archiwum prof. G. Ciołka w Ośrodku Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

Nie ma wzmianek o parku w Rejestrze ogrodów polskich.

W Państwowym Biurze Notarialnym w Chełmnie znajdują się akta gruntowe i księga wieczysta majątku.

Materiały archiwalne

Księga wieczysta Kamlarki, niem. Kamlarken, pow. Chełmno, t. 3, k. 26.

Opracowania

M. Bär, Der Adel und der Adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen zur Zeit der Preussischen Besitzgreifung Mitteilungen der K. Preussischen Archivverwaltung, H. 19.

M. Biskup, Rozmieszczenie własności ziemskiej woj. chełmińskiego i malborskiego w II połowie XVI wieku, Roczniki TNT, Rocz. 50, 1957.

J. Krzepela, Rody ziem pruskich, Kraków 1927.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1882, t. 3.

H. Wieczorkiewicz, Kamlarki - dwór, skrócona dokumentacja historyczna, 1981, maszynopis PKZ Toruń.

2. Historia dóbr

Pierwsze wzmianki na temat wsi pochodzą z II połowy XVI wieku. Kamlarki stanowiły wówczas własność szlachecką. Jako właścicieli dóbr wymienia się M. Gogolińskiego, D. Tytlewską, M. Dulskiego i Wapczyńskiego.^{1/} W latach 1667-72 majątek należał do Macieja Ostrowskiego.^{2/}

Na początku XVII wieku dobra były własnością rodziny Działowskich od 1719 roku - Alberta Antoniego Działowskiego, następnie Ignacego. Kolejnym właścicielem był Simon Działowski, następnie jego córka - Elżbieta Cecylia z Działowskich Wilkxyska.^{3/}

Właścicieli na przestrzeni lat 1864-1947 podają akta gruntowe i księga wieczysta majątku.

- przed 1864 rokiem właścicielem był Gregor;
- w 1864 roku: własność Weroniki Gregor z d. Szczepańskiej i jej męża Roberta Krause;
- w 1877 roku wymienia się trzech właścicieli dziedziczących na mocy testamentu: Roberta Krause, Alexandra Augustyna Gregora i Wincenta Wilhelma Gregora;
- w 1877 roku właścicielem został Robert Krause;
- w 1892 roku: własność Richarda von Windisch;
- w 1900: Bank Krajowy- Spółka Akcyjna w Berlinie;
- w tym samym roku właścicielami zostali Helena Schleich z d. Domcke i jej mąż Ernst Schleich;
- w 1909 roku: Ernst August Kurek;
- w 1930 roku właścicielami byli: Zygmunt Jan Józef Kurek, Izabela Anna Maria Kurkówna, Halina Maria Alicja Kurkówna i Janusz Augustyn Henryk Kurek.
- W 1944 roku majątek przejęła Rzesza niemiecka.
- Od 1947 roku właścicielem jest Skarb Państwa Polskiego.^{4/}

Obecnie dwór pełni funkcje mieszkalne dla kilku rodzin. Obszar parku jest własnością Państwowego Funduszu Ziemi.

Autorka opracowania historycznego dworu wydatowała budynek na podstawie architektury na początek XX wieku.^{5/}

Sądząc po wieku najstarszych drzew w parku zaczątki planowego założenia zieleni obejmującego najbliższe otoczenie dworu wydatować można na II połowę XIX wieku.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny

Założenie zlokalizowane jest na rozstaju dróg - na zachód do Stolna, na wschód do Lisewa, na południe do Tytlewa.

Obszar na którym leży ma kształt trapezu ograniczonego z trzech stron liniami lokalnych dróg, od południa graniczy z polami uprawnymi.

Dwór frontem zwrócony jest na północny wschód. Jest to budynek murowany z cegły, tynkowany, parterowy z mieszkalnym poddaszem, z dwuspadowym dachem krytym dachówką karpiówką; na szczycie elewacji zachodniej występuje szachulec. Elewacja frontowa jest obecnie 7-osiowa, znacznie przebudowana, ze śladami dawnych schodów i tarasu. Elewacja tylna również 7-osiowa z trójkątnie zwieńczoną wystawką na osi głównej budynku.^{6/}

Relikty założenia zieleni ograniczają się do kilkudziesięciu drzew, z których najstarsze występują w najbliższym otoczeniu dworu i na obrzeżu.

Przed frontem rośnie okazały buk pospolity odm. czerwonolistnej i piękny okaz dębu szypułkowego. Poza nimi występuje tu jeszcze klon pospolity i lipa drobnolistna.

Teren w bezpośrednim sąsiedztwie dworu zamyka ze wszystkich stron ogrodzenie z siatki okalające małe zagonki warzywne, szopy i kurniki

mieszkańców dworu. Przy siatce rośnie kilka młodych brzoź, jawor i jesion. Drugi wydzielony siatką obszar z prowizorycznymi szopami znajduje się przy zachodniej granicy.

Północno-zachodni skraj parku wyznacza pas grabów i skupienie lilaka.

Kilkanaście starszych drzew rośnie w północno wschodnim narożniku założenia. Jest to grupa lip drobnolistnych i jesion wyniosły.

Na południe od tego skupienia drzew założono poletko uprawne. Przy wschodnim skraju poletka występują trzy graby.

Wschodni kraniec założenia zajmuje sad.

W północnej części, na niezadrzewionym terenie znajduje się niewielki staw.

Brak śladów jakichkolwiek dróg.

Poza wewnętrznymi ogrodzeniami z siatki w rejonie dworu park nie jest ogrodzony.

2. Inwentaryzacja zadrzewienia

Szczątkowe zadrzewienie na terenie parku ogranicza się do 36 sztuk drzew na obszarze ok. 2,16 ha i kilku grup krzewów.

Średnie zagęszczenie drzew wynosi 16,6 okazów na 1 ha.

Zanotowano 9 gatunków drzew wyłącznie liściastych i 5 gatunków krzewów pospolicie występujących niemal w każdym parku.

Na uwagę zasługuje buk pospolity odm. czerwonolistnej i dąb szypułkowy rosnące przed frontem dworu o rozmiarach zbliżających się do wymiarów wymaganych dla drzew pomnikowych oraz jednogatunkowe skupienie lip drobnolistnych w północno-wschodnim narożniku.

Stan zdrowotny zachowanych okazów drzew jest dobry.

Wykaz gatunków drzew i krzewów z terenu parku

Drzewa:

1. *Quercus robur* L. /dąb szypułkowy/
2. *Acer platanoides* L. /klon pospolity/
3. *Tilia cordata* Mill. /lipa drobnolistna/
4. *Fagus sylvatica* ~~Atropunicea~~ /buk pospolity odm. czerwonolistna/
5. *Acer pseudoplatanus* L. / klon jawor/
6. *Fraxinus excelsior* L. /jesion wyniosły/
7. *Betula verrucosa* Ehrh. / brzoza brodawkowata/
8. *Carpinus betulus* L. /grab pospolity/
9. *Ulmus campestris* L. /wiąz polny/

Krzewy:

- I. *Syringa vulgaris* Koehne et Ling. /bez lilak/
- II. *Rosa canina* L. /róża dzika/
- III. *Sambucus nigra* L. / bez czarny/
- IV. *Corylus avellana* L. /leszczyna pospolita/
- V. *Symphoricarpos racemosus* Michx. /śnieguliczka białojagodowa/

2. Stan zachowania obiektu

/ opracowano na podstawie mapy z 1909 roku oraz reliktyw pierwotnego układu zachowanych w terenie/

Z w/w mapy wynika, że granice pozostały niezmienione.

Z dawnych budynków przetrwał dwór - w bardzo złym stanie technicznym i znacznie przebudowany. Nie zachowały się zabudowania folwarczne.

Jak wynika z cytowanej mapy założenie otaczało trwałe ogrodzenie, które nie zachowało się do dziś.

Niezmieniony został układ dróg otaczających dwór i park, natomiast

nie można ustalić pierwotnego systemu dawnych dróg w samym parku wobec braku jakichkolwiek śladów w terenie.

Zadrzewienie - mocno przetrzebione - nie pozwala na odtworzenie chociażby głównych pierwotnych wnętrz parkowych. Kilka okazów starodrzewia w bezpośrednim sąsiedztwie dworu może wskazywać, że założenie zieleni ograniczało się do jego najbliższego otoczenia. Prawdopodobnie pasy zadrzewienia wyznaczały granice całego założenia obejmującego także ogrody użytkowe.

Wnioski

Park w Kamlarkach oceniono jako założenie zieleni o niewielkich wartościach zabytkowych.

Jego stan zachowania jest zły.

~~Zachowanie~~ ^{PARK} ~~relikty parku~~ należy otoczyć opieką konserwatorską w granicach określonych na planie parku .

Należy dążyć do jak najszybszej likwidacji szop, kurników, wewnętrznych ogrodzeń, uporządkowania otoczenia dworu oraz zabezpieczenia istniejącego drzewostanu.

IV. PRZYPISY

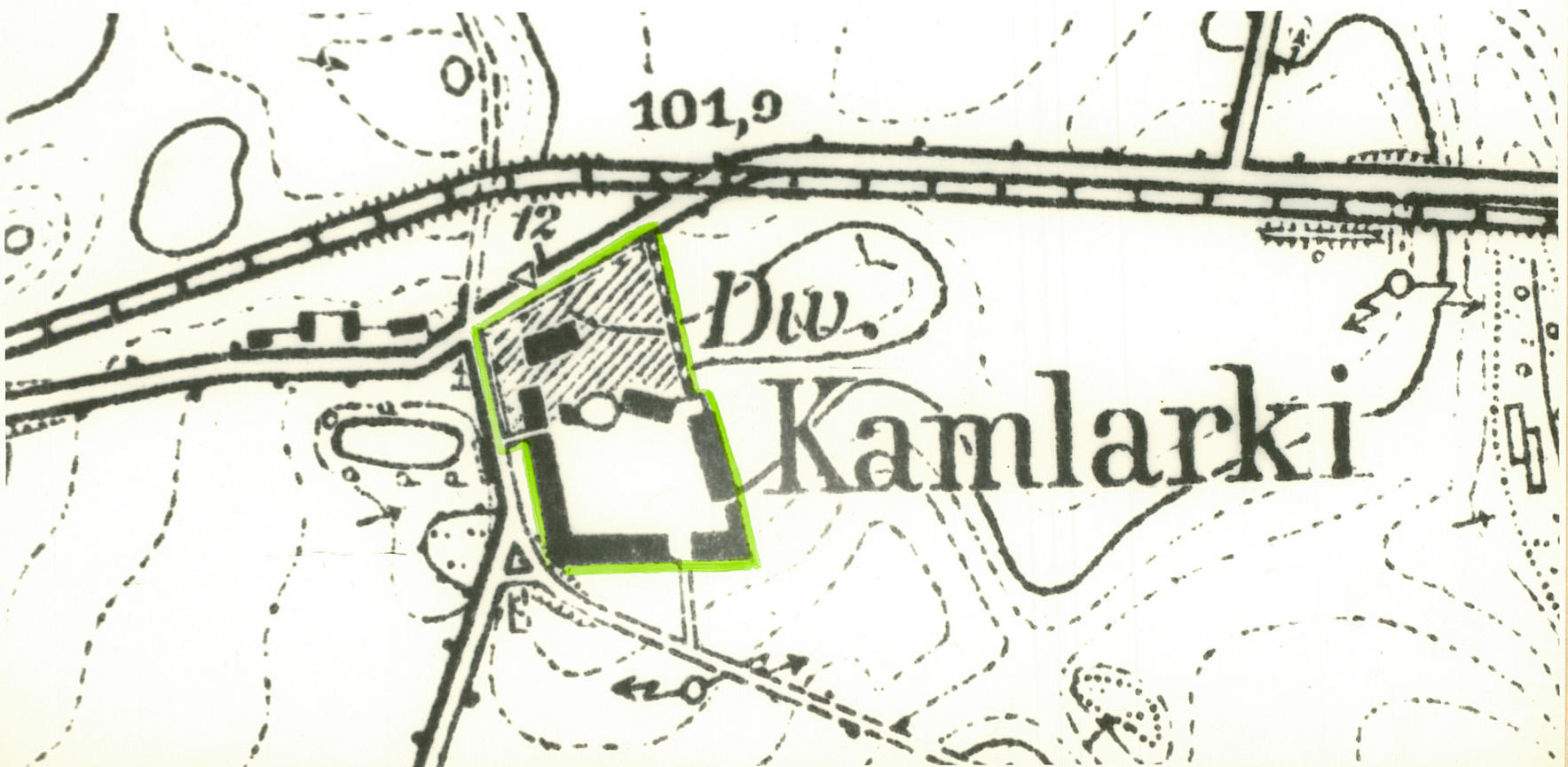
1. M. Biskup, Rozmieszczenie własności ziemskiej woj. chełmińskiego i malborskiego w II połowie XVI wieku, Roczniki TNT, R. 50, 1957, s. 38;
J. Krzepela, Rody ziem pruskich, Kraków 1927, s. 35.
2. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1882, t. III, s. 798.
3. M. Bär, Der Adel und der Adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen zur Zeit der Preussischen Besitzgreifung Mitteilungen der K. Preussischen Archivverwaltung, H. 19, s. 185.
4. Księga wieczysza Kamlarki, niem. Kamlarken, t. 3, k. 26, Państwowe Biuro Notarialne w Chełmnie.
5. H. Wieczorkiewicz, Kamlarki - dwór, skrócona dokumentacja historyczna, 1981, maszynopis PKZ Toruń.
6. ibidem.

V. SPIS ILUSTRACJI

1. Fragment mapy topograficznej z 1909 roku, skala 1:25 000, Instytut Geografii UMK w Toruniu.
2. Elewacja frontowa dworu
3. Zadrzewienie przed frontem dworu.
4. Fragment północno-wschodniej części parku.

Kamlarki, gm. Lisewo, woj. toruńskie
 Karte von Ost Preussen nebst Preussischen Lithauen...
 von Schroetter in Jahren 1796-1802, WAP Toruń, sygn. Inv.
 231, nr 715. Repr. B. Horbaczewski, Prac. Fot. PKZ Toruń
 nr neg. 8273/2.

Fot. 1. Kamlarki, gm. Lisewo, woj. toruńskie
Fragment mapy topograficznej z 1909 roku, skala 1:25000,
Instytut Geografii UMK w Toruniu.
Repr. B. Horbaczewski, Prac. Fot. PKZ Toruń, nr neg.
7772/38.

Fot. 2. Kamlarki, gm. Lisewo, woj. toruńskie
Elewacja frontowa dworu.
Fot. J. Chrostowska, nr neg. 8832/1, Prac. Fot. PKZ Toruń.

Fot. 3. Kamlarki, gm. Lisewo, woj. toruńskie
Zadrzewienie przed frontem dworu.
Fot. J. Chrostowska, nr neg. 8832/2, Prac. Fot. PKZ Toruń.

Fot. 4. Kamlarki, gm. Lisewo, woj. toruńskie
Fragment północno-wschodniej części parku.
Fot. J. Chrostowska, nr neg. 8832/3, Prac. Fot. PKZ Toruń.

